

A gyógyszerészet történetéből

Gyógyszerészet, XIII, 265—266 (1969)

HOZZÁSZÓLÁS AZ EDDIG MEGJELENT CIKKEKHEZ

VÁSÁR ZSUZSA

Kollégáimmal együtt nagy érdeklődéssel olvastuk a GYÓGYSZERÉSZET-ben az utóbbi hónapokban több ízben megjelent cikkeket, közleményeket, melyek a gyógyszerészet történetével és múltjával foglalkoznak. Úgy értékeltük az ilyen tárgyú cikkek szinte rendszeres megjelenését, mint folytatásos közleményeket, de ha tévedtünk volna, akkor érdekes és hasznos lenne állandó jelleggel felszínen tartani az érdeklődést szakmai múltunk iránt.

Az egyik legutóbbi cikk éppen a kecskeméti gyűjteményt ismertette, amely itt, szemünk előtt jött létre alig két éves kitarató és lelkes munka eredményeként, olyan halk szerénységgel, hogy mi is alig tudtunk róla. A sok érdekes anyag azonban felkeltette érdeklődésünket és mi, fiatal gyógyszerészek, többen elhatároztuk, hogy ha már az anyaggyűjtés munkájából kimaradtunk, legalább az anyag feldolgozásához felajánljuk segítségünket, hogy ebbe a nagyon érdekesnek ígérkező munkába bekapcsolódhassunk. Az eddig raktárszerűen begyűjtött anyag feldolgozása, rendszerezése mellett úgy gondoltuk, hogy alkalmunk nyílik majd annak alaposabb megismerésére, sőt érdekes történeti-kutató munkák végzésére is.

Engem személy szerint rögtön az ismertető cikkeknek az a mondata ragadott meg, amelyben nyúlhájról, kutyazsíról, sárányvérrel esik szó. Jóllehet a mondatban feltett ún. szónoki kérdés nem vár választ, mégis ezen a ponton kísértelem meg a bekapcsolódást a munkába. Így máris beszámolhatok néhány érdekes régi elnevezés eredetéről, tartalmáról. Ezt különösen a magam korosztálya, a fiatalabb gyógyszerészek kedvéért teszem, remélve, hogy az ő érdeklődésüket is sikerül felkeltetni ilyen irányban.

Nézzük tehát a múltkori cikkben említett neveket: *Axungia Canis* = kutyazsír (Mivel *axungia* = zsír; tulajdonképpen kocszinócsót jelent, az *axis* = tengely, és *ungo* = kenek, latin szók összetételéből származtatva.) A régi gyógyszerkönyvek szerint mindenféle állat zsíra felhasználható volt gyógyszernek vagy gyógyszer-alapanyagként a készítésére. Így azután az *Axungia Leporis* — a nyúl-háj — sem tekinthető furcsaságnak, bár ha faluhelyen egy-egy régmódi öreg néni vagy bácsi nyúl-háját kér, ma már legtöbbszörre bórsavas vazelint ad a gyógyszerész. Az *Axungia Porci* vagy másik nevén *Adeps Suillus* (disznózsír) a magyar gyógyszerkönyvekben egészen az 1934-ben megjelent IV kiadásig hivatalos gyógyszer-alapanyagként szerepelt. Előállításáról, vizsgálatáról és a vele szemben támasztott követelményekről a következőket találjuk: „*Axungia Porci*, *Adeps Suillus* = disznózsír. A közönséges sertés házi válfajának (*Sus Scrofa Domestica*) belfodrából és vesetájékáról enyhe hővel kiolvasztott és vízzel jól kimosott zsíradék. Le-

vegőn oxigént véve fel csakhamar megsárgul, savi kémhatásúvá válik, megavasodik, miéltis savasodása elkerülése végett, porcellán, vagy bádagedényben hűvös helyen tartassék!” — utasít az 1871-ben megjelent I. Magyar Gyógyszerkönyv rendelkezése.

„A zsír leginkább vízzel, timsóval, liszttel lehet hamisítva” írja róla a Kazay-féle Gyógyszerészeti Lexikon, „míg fehér színt NaOH vagy Na₂CO₃-al való elszappanosítással igyekeznek adni neki, avasodását pedig NaCl-al szándékoznak megakadályozni. Ezen fertőzések, hamisítások felismerhetők a zsír felolvasztása által, midőn a víz, a liszt az alsó részen gyűlnek össze, míg a sós alkatrészek vízzel kioldhatók, és abban kémlelendők.”

Ami pedig a sárányvér porát (*Pulvis Sanguinis Draconis*) illeti, valóban nem kellett a mesék birodalmába kalandozni sárányért, elegendő volt a Calamus rotang kúszócserjének gyümölcsfalából kiuzadó gyantát összegyűjteni. Ez a növény Borneó és Szumátia vidékén honos. Ritkább sárányvért szolgáltatnak a *Pterocarpus draco* és a *Draena draco*, illetve egyes rotang-pálmák gyümölcsének gyantái. A sárányvérrel már *Dioscorides* is tesz említést cinnabaris néven. A gyanta porát festékanyagként alkalmazták a gyógyszerekben, de a nép piros színe alapján belső vérzések, méhvérzések gyógyítására mint orvosságot használta. Ugyancsak a hiedelem emelte gyógyszerre a Sanguis Hirci néven ismert száraz kecskevért, melyet némely vidéken különböző nevek alatt kértek ijedségre, belső vérzésre, sőt vérszegénységre. De hosszú sorát lehetne még ismertetni a hasonló, furcsa készítményeknek. Ilyen érdekességek közé sorolom a különféle gyógyborok és borral készült gyógyszerek kutatását is. A kecskeméti gyűjteményben legalább kilencféle „Vinum” feliratú állványedényt találtam. Most csak néhányat sorolok fel (mert ismeretükkel egy másik cikk keretében foglalkozom), úgyszintén a régi, gyógyszerészeti süllyegységekkel is. Íme tehát néhány boros készítmény: *Vinum Antimonii Huxley*, *Vinum Coca* (a mai Coca-Cola őse), *Vinum Cascara Sagrada*, *Vinum Colchici*, *Vinum Stibio-tartarici*, *Vinum Condu-rango*, *Vinum Pepsini*, *Vinum Szamorodni*, *Vinum Malagense*, *Vinum Rhei*. Természetesen ezzel nem merült ki a gyógyszerkönyvekben szereplő hivatalos, borral készült gyógyszerek listája. Nagy érdeklődéssel és örömmel folytatjuk kutatásainkat a már említett kollégákkal, és szeretném ezúton is felhívni figyelmét fiatal gyógyszerészkartársainak, akik közül talán többen is érdeklődnek hasonló szórakoztató és egyben hasznos ismeretbővítő munka iránt, nézzenek körül kissé saját munkahelyük környékén — padláson, pincében — hátha találhatnak olyan eszközt, régi feliratú edényt, amit ma már nem ismernek, de hozzáértőknek megmutatva

kideríthető lenne értékük, és magyarázatot nyerhetne értelmük. Így tanultuk mi is *Lóránd Nándortól*, gyűjteményünk létesítőjétől és gondozójától. Ahol pedig csak egy-két ilyen régi darab kerülne

elő, az is szép dísz lehet a gyógyszerárnak, irodának vagy ügyeletesszobának; szakmánknak és hagyományainknak teszünk szolgálatot és szerzünk nagyobb megbecsülést ezzel.

(Bács-Kiskun megyei Tanács Gyógyszertári Központja 12/4-es Gyógyszertára, Kecskemét)

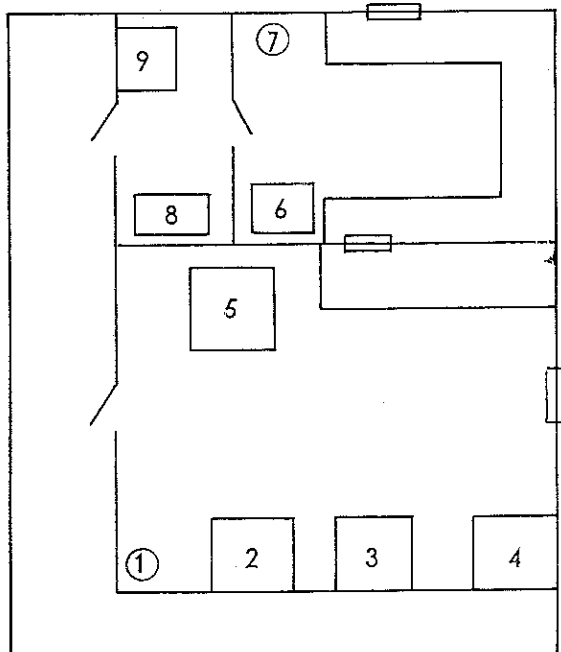
Érkezett: 1968 XI. 30.

Levél a Szerkesztőséghez

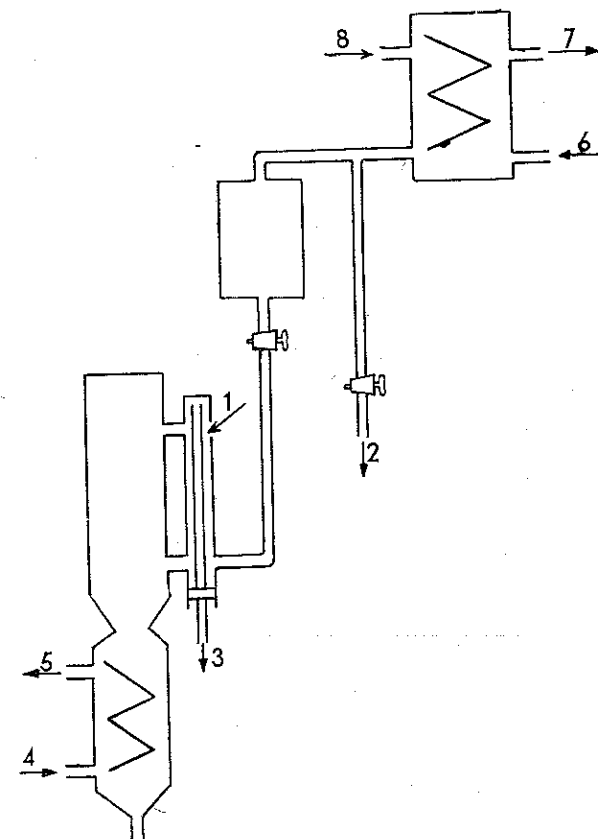
JAVASLATOK AZ ÚJ TECHNOLÓGIA ALKALMAZÁSÁRA AZ INFÚZIÓKÉSZÍTÉS TERÜLETÉN

Az Országos Gyógyszerészeti Intézet által közreadott új technológiai elvek alkalmazása még nem megoldott probléma az infúziókészítés területén. A gyógyszerárunkban alkalmazott és igen jól bevált megoldások ismertetésével szeretnék hozzájárulni ezeknek az elveknek széles körű elterjesztéséhez. Csak azokat a megoldásokat ismertetem, amelyeknek az alkalmazásával rendkívül kis alapterület és egyszerű területbeosztás ellenére is biztosítani tudjuk a *dr. Éllő István* útmutatójában lefektetett korszerű elvek jó gyakorlati alkalmazását. Gyógyszertárunk kb. fél éve dolgozik az útmutatóban javasolt technológia szerint.

Infúziós részlegünk alapterülete 30 m². Maximális teljesítménye havonta 650 liter infúziós oldat. Régi kórházakban, ahol az infúziós részlegek kialakítását a kevés pénz mellett még a rendelkezésre álló kis alapterület is akadályozza, gondolom hasznosítani lehet az *1. ábrán* látható berendezési és alaprajzot. A bemosakodó alapterülete 2,5 m², az oldatkészítő 12,5 m², az autoklávozó pedig 15 m².

1. ábra. 1. Simax-készülék, 2. forralóüst, 3. lecsurgató, öblítő, 4. hőlégt sterilizátor, 5. autokláv, 6. műszereszekrény, 7. szivómotor, 8. öltözőszekrény, 9. mosdókaqyló

2. ábra. 1. beszáás, 2. kondenzvíz, 3. túlfolyás, 4. hűtővíz ki, 5. hűtővíz be, 6. hűtővíz be, 7. hűtővíz ki, 8. gőz be.